

TÜRKÇEDE CİNSİYET GÖRÜNÜMLERİ VE ÇAĞRIŞIMSAL ZİHNİYET

Doç. Dr. Caner KERİMOĞLU*

Gökçe DOĞAN**

ÖZ: Cinsiyet sözcüklerin çoğunlukla “eril, dişil, nötr” şeklinde ayrılmasıyla ortaya çıkan evrensel bir dil kategorisidir. Bu çalışmada Türkçedeki cinsiyet görünümüleri ele alınmaktadır. İlk olarak cinsiyetin dünya dillerinde ne şekilde varlık gösterdiği incelenmekte, ardından Türkçede "dilbilgisel cinsiyet, sözlüksel cinsiyet" gibi cinsiyet bildirme yolları değerlendirilmektedir. Sonraki bölümde “çağrışımsal cinsiyet” kavramı, uygulanan bir anketten yola çıkılarak tartışılmaktadır. Kullanılan ankette yer alan kimi sözcüklerin dilbilgisel cinsiyete sahip dillerdeki karşılıkları makale sonunda listelenmektedir. Çalışma Türkçede dilbilgisel cinsiyetin birkaç ekle sınırlı kaldığını; ancak bu eklerin türetimsel olmadığını savunmaktadır. Sözlüksel cinsiyetin ise belirgin bir ağırlığının olduğunu çeşitli örneklerle göstermektedir. Makale, çağrışımsal cinsiyetin belli alanlarla ilgili sözcüklerde göz ardı edilemeyecek bir özellik olarak öne çıktığını ileri sürmektedir.

Anahtar Kelimeler: Cinsiyet, sözlüksel cinsiyet, dilbilgisel cinsiyet, gizli cinsiyet, çağrışımsal cinsiyet

Gender Aspects In Turkish And Associative Gender

ABSTRACT: Gender is mostly emerged with the separation of words in the shape of "masculine, feminine, neutral," is a universal language category. In this study, gender aspects in Turkish are discussed. Firstly, in the presence of gender how shapes in the world languages, are discussed, then the ways stating for gender such as "grammatical gender, lexical gender" are to be evaluated in Turkish. In the next section "associative gender" concept is to be discussed based on applied survey. The subjected words in the world languages have grammatical gender contain-

* Dokuz Eylül Üni. Buca Eğitim Fak. Türkçe Eğt. Böl. canerkerimoglu@yahoo.com

** Dokuz Eylül Üni. Türkçe Eğt. Böl. Doktora Öğr. gokce1dogan@hotmail.com

ned in survey, is revealed by reviewing the similarities and discrepancies. The study is argued that grammatical gender in Turkish limited with couple of affixes but it is not a derivational. In case of lexical gender has significant severity shows on various examples. Article is clearly submitted associative gender is as a feature that cannot be ignored with related words in the particular areas.

Key Words: Gender, lexical gender, grammatical gender, associative gender

0. Giriş

Cinsiyet hayata dair pek çok şeyde olduğu gibi, dilde de izlerini görebileceğimiz bir olgudur. Dilbilim incelemelerinde isimlerle ilgili bir kategori olarak ele alınır (bk. Aikhenvald 2000, Franceschina 2005). Ancak dillerde cinsiyetin farklı yollarla işaretlendiği görülür. Türkçede dilbilgisel cinsiyet olmadığı konusunda bir görüş birliği olduğunu söyleyebiliriz.

Bu çalışmada cinsiyet kategorisi, Türkçe üzerinden ve çağrışımsal cinsiyet kavramı ileri sürülerek ele alınacaktır. İlk bölümde dünya dillerindeki cinsiyet görünümleri değerlendirilecek, sonraki bölümlerde cinsiyet işaretleme biçimlerinin Türkçedeki görünümleri ele alınacaktır. Türkçede daha önce ele alınmayan *çağrışımsal cinsiyet* konusu, uygulanan bir anketten yola çıkılarak tartışılacaktır.

1. Dillerdeki Cinsiyet Görünümleri

Cinsiyet teriminin Batı dillerindeki karşılığı olan *gender* sözcüğü, Latince *genus* “cins, tür” sözcüğünden gelir. Bu terimi bir dil kategorisi olarak ilk kez kullanan kişi Yunan filozof Protagoras (M. Ö. 5. yy.)’tır. Yunancadaki isimleri cinsiyetlerine göre *dişil* (feminine), *eril* (masculine) ve *cansız* [inanimate (Bugün daha çok *nötr* olarak bilinir)] olarak üçe ayırmıştır (Aikhenvald 2004: 31).

Bu ayrımın bugün genel olarak hâlâ yaygın ayrım olduğunu görürüz. Ancak özellikle Afrika dilleri araştırmaları cinsiyet kategorisinin çok farklı tiplerinin varlığını ortaya koymuştur. Dünya dilleri arasında ilk büyük ayrım, “cinsiyet kategorisi bulunan ve bulunmayan” diller biçiminde yapılır.

Cinsiyet kategorisi bulunan dillerde de cinsiyetin niteliğine göre farklılaşmalar söz konusudur. Dillerin canlılık, insan olup olmama, biyolojik cinsiyet, şekil ve boyut gibi farklı niteliklere göre cinsiyet kategori-

sine sahip olabildiği görülür (bk. Aikhenvald 2004: 1031-1032; Corbett 2005: 127-328; Mel'çuk 2006: 321).

Dilbilgisel cinsiyet ile biyolojik cinsiyet arasındaki ilişki bakımından da dillerde farklılıklar vardır. Bazı dillerde dilbilgisel cinsiyet ile biyolojik cinsiyet arasında sıkı bir uyum varken, bazı dillerde böyle bir uyum yoktur.

Bu bölümde dünya dillerindeki dilbilgisel cinsiyet işaretleme biçimleri örnekler üzerinden değerlendirilecektir.

1.1. Dilbilgisel cinsiyete sahip olup olmama ve cinsiyet işaretleme biçimleri

Dünya dillerinin önemli bir kısmında dilbilgisel cinsiyet yoktur. Türkçe bu dillerden biridir. Dil aileleri bu bakımdan ikiye ayrılır:

Cinsiyet kategorisi bulunmayan dil aileleri: Çin-Tibet dilleri, Ural dilleri, Altay dilleri, Kartvel dilleri, Kuzey Amerika'daki bazı yerli dilleri.

Cinsiyet kategorisi bulunan dil aileleri: Nijer-Kongo dilleri, Afroasyatik diller, Avustralya dillerinin bir bölümü, Hint-Avrupa dillerinin önemli bir bölümü, Dravid dilleri, Amerikan yerli dilleri (Algonkin).

Cinsiyetin biçimbilgisel ve sözlüksel araçlarla bildirilebildiği görülür. Dilbilgisel araçlar içinde iki aracın öne çıktığı söylenebilir. Bunlar tanımlıklar ve eklerdir.

Tanımlıklarla cinsiyet bildirme

Dünya dillerinin önemli bir kısmında cinsiyet kategorisi, tanımlık (article) adı verilen belirtme öğelerinin isimleri nitelemesiyle karşılanır. Almanca ve Fransızca cinsiyetin tanımlıklarla bildirildiği dillerin tipik örneklerindedir. Tanımlıklar aynı zamanda belirlilik (definiteness) kategorisinin de işaretleyicileri olarak bu dillerde önemli roller üstlenir.

Fransızcada ikili bir cinsiyet ayrımı vardır:

Eril kabul edilen sözcükler *le* tanımlığını alır: *le bureau* “masa”, *le rat* “tavşan”.

Dişil olan *table* ve *souris* sözcükleri *la* tanımlığını alır: *la table* “masa”, *la souris* “fare”.

Her ikisi de “masa” anlamına gelen sözcükler, tanımlık olarak farklı öğelerle kullanılabilir.

Almancada üçlü bir cinsiyet ayrımı vardır:

Eril olanlar *der*, yansız (nötr) olanlar *das*, dişil olanlar *die* tanımlı-ğını alır: *der Tisch* “masa”, *das Pferd* “at”, *die Maus* “fare”.

Her durumda tanımlıkların bu kadar açıklık sergilediğini söyleyemeyiz. Örneğin Fransızcadaki “öğretmen” anlamındaki *professeur* sözcüğü kadın ve erkek için kullanılabilse de eril tanımlığı alır (Lyons 1983: 258). Ancak aynı sözcüğün 1960 sonrası kadın hareketleri ile birlikte *la profes-seur*, *la professeure*, *la professeuse* biçiminde dişil formlarının kullanıma girdiği görülür¹ (Eckert - McConnell-Ginet 2003: 65).

Farklı tanımlıkların anlam ayırımındaki rolleri için Almancadan örnek verilebilir. Almancada *Band* sözcüğü eril tanımlığı ile kullanıldığında “cilt (kitap için)” anlamına gelir: *der Band*. Ancak dişil tanımlığı ile kullanıldığında “bando” anlamına gelir: *die Band*. Aynı sözcük nötr ise “ip, şerit” anlamında kullanılır: *das Band*. Galcede de cinsiyet anlam ayırımında rol oynar. Eril *gwaith* “iş” anlamındayken aynı sözcük “za-man” anlamıyla kullanılırken dişildir (Fischer 2013: 189).

Ekle cinsiyet bildirme

Swahili gibi Afrika dillerinde bu kategori eklerle karşılaşılır. Ek kullanımı Latin kökenli dillerde de yaygındır. Örneğin Portekizcede -a sesi ile biten sözcükler çoğunlukla dişilken, -o ile bitenler erildir (Lyons 1983: 256, Aikhenvald 2004: 1032).

İspanyolca ve İtalyancada çocuk için kullanılan sözlerdeki cinsiyet ayrımı son ekle sağlanmaktadır:

İspanyolca *muchacho* “erkek çocuk”, *muchacha* “kız çocuk”

İtalyanca *ragazzo* “erkek çocuk”, *ragazza* “kız çocuk”.

Bir Afrika dili olan Swahili’de ise ön ekler kullanılır. 6 tür cinsiyete sahip olmasıyla dilbilimsel cinsiyet incelemelerinde adı sıkça anılan bu Afrika dili cansız nesnelere, bitkiler, soyut adlar gibi biyolojik cinsiyete

¹ Özellikle Dale Spender, Robin Lakoff gibi isimlerin öncülüğünde gelişen feminist dilbilim (feminist linguistics) dillerdeki erkek bakış açısına karşı bir duruş sergileyerek toplumdaki dil kullanımlarının eşitlikçi olmasını savunur. Dil kullanımlarına bu türden müdahaleler özellikle 1960 sonrası yaygınlaşmaya başlar. [Hatta aşırıya giden örneklerle de rastlanır: İngilizcedeki *human* “insan” sözcüğünü erkek olarak değerlendiren feministler bunu *huperson* sözcüğüyle değiştirmeye çalışmışlardır (Fischer 2013: 190)]. Benzer bir durum Türkçede de görülmektedir. *Bilim adamı*, *iş adamı* gibi kullanımlara önemli itirazlar yapılmış; bunun sonucunda *bilim kadını*/ *bilim insanı* biçiminde yeni yapılar kullanıma girmiştir.

dayanmayan ölçülere göre işaretleme yapar:

“Kişi” anlamındaki *tu* sözcüğü tekilken m- ön ekini, çoğulken -wa ön ekini alır:

mtu “kişi”, *watu* “insanlar”.

“Bıçak” anlamındaki *su* sözcüğü tekil ve çoğul için farklı ekler alır: *kisu* “bıçak”, *visu* “bıçaklar”. Bu dilde “insan”, “cansız nesnelere”, “bitkiler”, “soyut adlar” gibi farklı cinsiyetler vardır ve her kategori farklı eklerle çekilir (Lyons 1983: 256).

Diğer cinsiyet bildirme araçları

Zamir ve fiillerin cinsiyet kategorisinde yer aldığı diller vardır. Cinsiyet aynı zamanda uyum (agreement) kavramı için de önemli duraklardan biridir. Örneğin Arapçada fiil çekimi öznenin eril veya dişil oluşuna göre farklılık gösterir. Özne ile fiil cinsiyet kategorisi bakımından uyum sergiler:

Eril

katabta ‘yazdın’

katabtum ‘yazdınız (2. çoğul)’

kataba ‘yazdı’

kataba: ‘(Onlar-ikili) yazdılar’

katabu: ‘(Onlar) yazdılar’

Dişil

katabti ‘yazdın’

katabtunna ‘yazdınız (2. çoğul)’

katabat ‘yazdı’

katabata: ‘(Onlar-ikili) yazdılar’

katabna ‘(Onlar) yazdılar’

İngilizce, cinsiyet kategorisinin -diğer Hint-Avrupa dillerine göre az yer tuttuğu dillerdendir. Özellikle zamirlerde cinsiyetin izine rastlamak mümkündür. Üçüncü kişi zamirleri cinsiyet bakımından farklılaşır:

He “o (erkek için)”, *she* “o (kadın için)”, *it* “o (nötr)”

Japoncada da İngilizcedeki gibi 3. kişi zamirlerinde cinsiyet ayrımı vardır:

Kare “o (erkek için)”, *kanojo* “o (kadın için)” (Aikhenvald 2000: 21).

1.2. Biyolojik cinsiyetle dilbilgisel cinsiyet uyumu:

Bir sözcüğün cinsiyetinin belirlenmesinde anlamsal dayanağın yaygın olduğunu görürüz. Yani sözcüğün işaret ettiği varlık veya olgu dilbilgisel cinsiyetinin belirlenmesinde önem taşır. Ancak anlamdan bağımsız olarak yalnızca biçimbilgisel yapı da cinsiyeti belirleyebilir. Ör-

neğin Rusçada *mujçına* (мужчина) “adam” sözcüğü anlamsal olarak eril-se de, biçimbilgisel olarak -a sesi ile bittiği için dişildir. Almanda da biçimbilgisel araçlar cinsiyeti belirleyebilir. Örneğin iş isimleri yapan -*ung* ekiyle biten sözcükler erirken, küçültme yapan -*chen* eki nötr isimler türetir. Sayısı az da olsa bazı dillerde sadece sese dayalı ayrımlar vardır. Örneğin Kathca dilinde m- ile başlayan sözcükler dişildir (Aikhenvald 2000: 23-26; Aikhenvald 2004: 1033). Bu bakımdan biyolojik cinsiyetle olan ilişki, anlamsal dayanak için söz konusudur.

Cinsiyet kategorisinin biyolojik cinsiyetle uyumlu olduğu durumlar olduğu gibi uyumlu olmadığı durumlar da vardır. Fransızca ve Almandan alınan şu örnekler farklılığı ortaya koyar: Fransızca *personne* “kişi” ve *lune* “ay” sözcükleri dişil cinsiyete sahipken, Almanca *mädchen* “kız” nötr (yansız) cinsiyete sahiptir. *Mond* “ay” sözcüğü ise Almanda erildir (Eckert - Mcconnell-Ginet 2003: 65). Benzer örneklerle başka dillerde de rastlanır. Örneğin Slovence “kız” anlamındaki *dekla* sözcüğü nötrken, İrlandacada “kız” anlamına gelen *cailín* eril cinsiyete sahiptir.

Aynı varlık için kullanılan iki sözcüğün bile farklı cinsiyetlere sahip olduğu görülebilir. Örneğin Rusçada “patates” anlamına sahip iki sözcüğün cinsiyeti farklıdır: *картофель* (kartofél) eril, *картошка* (kartoška) dişil.

1.3.Canlılık, insan olma, şekil, boyut vb. ölçüler:

Bu kategorinin adının *cinsiyet* olmaması gerektiği fikrindekilerin (*tür kategorisi*, *isim sınıfı* vb. adlar önerilmiştir) en önemli dayanaklarından biri cinsiyet dışındaki ölçülerin varlığıdır. Çünkü bu isim kategorisi dillerde cinsiyet dışındaki ölçülere göre de şekillenebilmektedir.

Corbett (2005: 130) ele aldığı 256 dil içinde dilbilgisel cinsiyete sahip 112 dilden 84’ünün biyolojik cinsiyete dayalı cinsiyet kategorisine sahip olduğunu, 28 dilde biyolojik cinsiyete dayanmayan cinsiyet kategorisi bulunduğunu belirlemiştir.

Cinsiyet kategorisinin en yaygın anlama dayalı ayrımları şunlardır:

1. *Biyolojik cinsiyet*: Eril – dişil şeklinde pek çok dilde bulunan ayrımdır.

2. *İnsan olan – olmayan ayrımı*: Dravid dillerinde yaygındır.

3. *Aklı olan – olmayan ayrımı*: Tamilce ve bazı başka Dravid dillerinde vardır. Tamilcede akli olan kategorisinde insanlar, Tanrılar ve şeytanlar yer alır.

4. *Canlı – cansız ayrımı*: Kızılderili kabilesi olan Si-yuların (Siouan) dilinde bulunan ayrımdır (Aikhenvald 2004: 1037)

1.4. Dilbilgisel cinsiyetin alt kategorileri:

Corbett (2005: 127) ele aldığı 256 dili cinsiyet kategorisinin sayısına göre şu beş başlıkta inceler:

1. Cinsiyet bulunmayan diller: 144 dil.
2. İkili cinsiyet kategorisi bulunan diller: 50 dil.
3. Üçlü cinsiyet kategorisi bulunan diller: 26 dil.
4. Dörtlü cinsiyet kategorisi bulunan diller: 12 dil.
5. Beş ve daha fazla sayıda cinsiyet kategorisi bulunan diller: 24 dil.

İkili cinsiyet ayrımı için farklı parametrelere göre farklı diller örnek verilebilir. Örneğin Fransızca ve Arapça eril ve dişil biçiminde ikili cinsiyete sahiptir. Bir Kuzey Amerika yerli dili olan Algonkin dili canlı ve cansız biçiminde ikili cinsiyete sahiptir.

Üçlü ayrım Afro-asyatik dillerin çoğunda bulunan eril – dişil – nötr bölümlenmesine dayanır. Almanca, Rusça bu üçlü ayrımın tipik dillerindedir.

Avusturalya dillerinde dörtlü ayrımlar vardır. Eril, dişil, sebze ve geri kalanlar olarak dört alt bölüme sahip cinsiyet kategorisi bu bölgede yaygındır.

Nijer-Kongo dillerinin çoğu zengin cinsiyet kategorilerine sahiptir. Bu aile içinde sayı kategorisiyle birlikte 20'yi bulan cinsiyet ayrımı olan diller vardır.

2. Türkçe ve cinsiyet

2.1. Türkçedeki cinsiyet kategorisiyle ilgili çalışmalar

Türkçeye ilgili olarak cinsiyetin sözlü ve yazılı söylem üzerindeki etkileri konusunda pek çok çalışma yapılmıştır (Birkaçı için bk. Köniç 1992, Koçoğlu 1996, Hayasi 1998, Alagözlü 2009, Özkan-Gündoğdu 2011). Kadınların dil kullanımlarıyla erkeklerin dil kullanımları arasındaki farklar, kadınla ilgili kavramların yazılı ve sözlü dildeki olumlu ve olumsuz görünüşleri gibi pek çok konunun popüler olduğu görülmektedir. Bir diğer dikkat çeken çalışma sahası da Türkçenin tarihî metinlerinde ve bugünkü varyantlarında kadın için kullanılan sözcüklerle ilgilidir

(Birkaçı için bk. Çağatay 1962, Pilancı 2002, Karahan 2006, Bläsing 2011). Türkçedeki bazı eklerin bu kategoriyle ilişkisi tartışılrsa da (Kösearif 1941, Karaağaç 2009: 235-248) Türkçede cinsiyet bildirme yollarıyla ilgili az sayıda çalışma yayımlanmıştır diyebiliriz (Birkaçı için bk. Budda 1945, Yunc 1980, Güden 2006, Doğan 2011, Napolnova 2013). Türkçedeki cinsiyet kategorisini pek çok yayınında değerlendiren ve bu bakımdan ayrıca anılması gereken isim Friederike Braun'dur. Özellikle *gizli cinsiyet* (covert gender) kavramı çalışmalarının merkezini oluşturur (bk. Braun 1997a, 1997b, 1998, 1999, 2000b, 2001. Çalışmaların kitaplaşmış biçimi için bk. Braun 2000a).

2.3. Türkçedeki cinsiyet görünümüyle ilgili bir sınıflandırma denemesi

Bilindiği üzere Türkçede cinsiyet bildiren bir tanımlık sistemi yoktur. Bu bölümde Türkçedeki cinsiyet bildirme yolları “dilbilgisel cinsiyet, sözlüksel cinsiyet ve çağrışımsal cinsiyet” olarak üç başlık altında değerlendirilecektir.

2.2.1. Dilbilgisel cinsiyet (Grammatical gender): Dilbilgisel cinsiyet terimi, belirli dilbilgisi öğeleriyle karşılanan cinsiyet için kullanılır. Tanımlıklar (Örneğin Almancada *der, das, die* vb.) ve ekler (Örn. Portekizcede -o, -a vb.) dilbilgisel cinsiyetin tipik işaretleyicileridir. Dilbilgisel cinsiyet biyolojik cinsiyetle uyumlu olabildiği gibi uyumsuzluk da sergileyebilir. Bu bakımdan aşağıda değerlendirilecek olan ve biyolojik cinsiyetle uyumluluk sergileyen sözlüksel cinsiyetten ayrılır.

Türkçede dilbilgisel cinsiyet daha çok yabancı dilden alınmış ögelerde görülür.

a. Alıntı sözcüklerdeki görünüm:

1. Arapçadan Türkçeye girmiş olan sözcüklerde eril-dişil ayrımı bulunur. Arapçada bir sözcüğün “müennes” yani “dişil” olduğunu bildiren iki önemli formu vardır: +t, +A. Türkiye Türkçesinde de yaygın olan *müdire, muallime, emânet, kübrâ, sevdâ, beyzâ* gibi sözcükler dişildir. Bu sözcüklerin +t veya +A sesinin kısa ve uzun biçimlerini aldığı görülür (Arapçadan alınan sözcüklerdeki görünüm için bk. Çolak-Bostancı – Koç-Keskin 2013)

2. *Prens-prenses, host-hostes, kont-kontes, şantör-şantöz, dansör-dansöz* gibi Türkçeye Batı dillerinden (Özellikle Fransızca) gelen sözcüklerde cinsiyet ayrımı görülmektedir. Bu sözcüklerde dişilik için +es, +ör, +öz gibi dilbilgisi öğeleri kullanılır. *Ballet* sözcüğünden türeyen *ballet* “bale yapan erkek” ve *balerin* “bale yapan kadın” sözcüklerinde de bi-

çimbilgisel öğelerin cinsiyet ayrımı yaptığı görülür.

3. Slav kökenli +içe eki de dişillik için bazı sözcüklerde yer alır. Sırpça *kralitsa* “kraliçe” sözcüğündeki bu ek farklı dillerden alınmış sözcüklere de örneksime yoluyla getirilmektedir. Türkçeye İtalyancadan geçen *imparator* ve Fransızcadan geçen *patron* sözcüklerinde bu ek dişillik bildirir: *imparatoriçe*, *patroniçe*.

b. Türkçede cinsiyet ekleri var mıdır?

Türkçede dilbilgisel cinsiyetin bir ekinin olup olmadığı konusunda çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. G. Németh, A. Zajackowski, M. Räsänen, O. Pristsak, G. Doerfer, A. N. Kononov gibi Türkologlar Türkçede +çA, +çık, +kA, +m gibi dişilik eklerinin var olduğunu iddia etmişlerdir. En çok tartışma konusu yapılan sözcükler şunlardır: *Tanrıça*, *begüm* “beyin eşi”, *hanım*, *kösem*, *bike* “han kızı veya eşi”, *kançık*, *biçe* “beyin eşi”, *ağaça* “hanım”.

Son yıllarda farklı öğelerle ilgili görüşler de ileri sürülmüştür. *Bay* ve *bayan* sözcüklerinin karşıtlık ilişkisini sağlayan +an ögesi bunlardan biridir. Bir diğer farklı görüş ise F. Braun’a aittir. Braun (2000a: 53) *hocanım* gibi bir yapıda, *hanım* sözcüğünden gelişen +anım ekinin varlığını kabul eder: *hocanım*, *müdiranım*, *hemşiranım*.

Karaağaç (2009: 237) söz konusu isimlerin ek kabul ettiği yapıları ele alır ve bu öğelerin *ebe~eme*, *ög*, *eke*, *ana*, *eçe* gibi kadınlar için kullanılan sözcüklerin yıpranmış şekilleri olduğunu ifade eder: Örn. *Beg emesi* > *begüm*. Türkçeye ilgili olarak da genel görüşün dilbilgisel cinsiyet için kullanılan bir ekin olmadığı yönünde olduğunu söyleyebiliriz.

Türkçede özellikle *tanrı* ~ *tanrıça* sözcükleri arasındaki cinsiyet farkını yaratan +ça eki dikkat çekicidir. Ekin Slav kökenli +içe ekinin etkisiyle ortaya çıktığı düşünülebilir. Öyle de olsa bu ekin eş zamanlı bir bakışla cinsiyet bildirdiği açıktır. Braun (2000) tarafından ileri sürülen +anım eki de dilbilgiselleşme örneği olarak değerlendirilebilir. Sözlüksel öğelerin zamanla dilbilgisel öğelere dönüşmesi diller için evrensel bir olgudur. Türkçede özellikle kadınlar için kullanılan unvan sözcüklerinin zamanla yıpranarak bir dilbilgisi ögesi gibi işlev gördüğü, *beg emesi* > *begüm* gibi örneklerle belirlenebilmektedir. Bu tür öğelerin eş zamanlı bakışla cinsiyet bildiren dilbilgisi öğeleri olduğu ortadadır. Ancak eklerin tek bir örnekte kalması, “türetimsel” olmaması Türkçe için yaygın bir dilbilgisel cinsiyet ekinin var olduğu iddiası için önemli bir engeldir.

2.2.2. Sözlüksel cinsiyet (Lexical gender): Sözlüksel cinsiyet, biyolojik cinsiyetle uyumlu cinsiyet türüdür. Sözcüklerin anlamlarıyla sı-

nırlıdır. Sözcüğün gerçek dünyada karşıladığı canlının cinsiyetiyle belirlenir. *Tavuk*, bir canlının dişisini karşılarken, *horoz* aynı canlının erilini karşılar. Burada *tavuk* ve *horoz* sözcüklerinin işaret ettiği cinsiyetle ilgili herhangi bir tartışma yapılamaz. Çünkü bu sözcüklerin karşıladığı hayvanların cinsiyeti, sözcüklerin işaret ettiği dişil veya eril olma durumunu belirler. Bu bakımdan sözlüksel cinsiyet nedenlidir.

Sözlüksel cinsiyet hayvan adlarından meslek adlarına pek çok alanda yaygın bir cinsiyet bildirme yöntemidir. Sığır cinsiyetle ilgili olarak *inek*, *düve* sözcükleri dişilken, *öküz* ve *boğa* erildir. Meslekler içinde *tellak-natır* ayrımı da dikkat çeken bir sözlüksel cinsiyet örneğidir. Erkekler hamamındaki keseciye *tellak* denirken kadınlar hamamındakine *natır* denir.

Erkekler için *erkek*, *adam*, *oğlan*, *herif*, *bey*, *bay*; kadınlar için *kadın*, *bayan*, *kız*, *karı*, *hanım*, *madam*, *matmazel* sözcükleri sözdizimsel yapılarda (sıfat tamlaması, isim tamlaması, unvan öbeği) cinsiyet bildirme aracı olarak kullanılır: *erkek/kız arkadaş*, *kız/oğlan çocuğu*, *Deniz Bey*, *Deniz Hanım* vb. Hayvanlarda da *erkek* ve *dişi* ikilisi kullanılır: *erkek kedi*, *dişi kedi*.

Özel isimlerde de belirgin bir sözlüksel cinsiyetten söz edilebilir. Erkekler için kullanılan isimlerle kadınlar için kullanılan isimler farklılık gösterir: *Ali*, *Ahmet*, *Berk*, *Can* gibi isimler erkekler için kullanılırken, *Ayşe*, *Gül*, *Gonca* vb. kadın isimleridir. Ancak her iki cinse de verilebilen bazı özel isimler vardır: *Deniz*, *Yüksel* vb. Bu durumda da *hanım*, *bey* gibi sözcüklerle cinsiyet belirginleştirilir. *Deniz Hanım*, *Yüksel Bey* vb.

2.2.3. Gizli cinsiyet (Covert gender): Bağlamcıl bir cinsiyet bildirme türüdür. Sözlük anlamıyla cinsiyet belirtmeyen sözcüklerin belirli dilsel bağlamlarda cinsiyet bildirir hâle gelmesidir. Örneğin *genç* ve *çocuk* sözcüklerinin bugün erkekler için kullanıldığını gözlemliyoruz. Çağrışımsal cinsiyete göre daha dar ve belirli sayıda sözcükte görülür. *Çocuk* sözcüğünün belirli bağlamlarda neden erkek için kullanıldığının belirgin bir açıklaması yoktur. Bu nedenle konuşurlar için nedensiz bir cinsiyet türüdür.

Silveira (1980) tarafından belirlenen *insan=erkek* eğilimi Türkçe için de geçerlidir. “Genel olarak insanı bildiren sözcüklerin sadece erkek için kullanılabilirdiği” biçiminde özetlenebilecek olan bu görüşün Türkçede de örnekleri vardır: *çocuk*, *genç*, *kişi*, *birisi* gibi sözcükler aslında “gizli” bir erillik ifade eder:

“Hoş **çocuk**. kadınların yakisiklilik tabirleri arasında en

yaygın olanlarından biri olarak literatürdeki yerini alan sıfat tanımlaması *trawmatolog*, 22.02.2003. 01.12” (Ekşi Sözlük)

“Hoş **çocuk**. kadın dilinde tam anlamı olmayan bir betimleme. kimi kadın yakışıklı erkekler için kullanır bu kelimeyi kimide hoşlandığı erkek için kullanır. kalidor, 1.30 09.08.2007 00:52” (Uludağ Sözlük)

“Askerliğin kısaltılmasının da etkisiyle çok sayıda genç askere gitmek için kuyruğa girdi. 93/4 tertip askere gidecek **gençler** askerliğin kısaltılmasına sevindiklerini söyledi.” (Sabah Gazetesi, 23.10.2013)

Bu örneklerde *çocuk* ve *genç* sözcüklerinin erkekler için kullanıldığı açıktır. Türkçede art zamanlı bir örnek olarak *oğlan* sözcüğünün gelişimi de buna iyi bir örnektir. Eski Türkçe döneminde cinsiyet bildirmeyen bu sözcük zamanla sadece erkek çocukları için kullanılır olmuştur. Benzer şekilde *evlat* ve *kardeş* sözcüklerinin de erkekler için kullanımına örnekler verilebilir:

“Ben gider oldum
kardaşlar.

Ve de

kız **kardaşlar**” (Enver Gökçe, *Hastir*)

“Üsteğmen Faruk, cepheye yeni gelen askerleri denetlerken, bir yandan da onlarla sohbet ediyor, ‘Nerelisin?’ gibi sorular soruyordu. Gözleri bir ara, saçının ortası sararmış bir delikanlıya takıldı. Yanına çağırdı ve merakla sordu:

“ Adın ne senin **evladım?**” dedi.

“ Ali, komutanım” dedi.

“ Nerelisin?”

“ Tokatlıyım, komutanım, Tokat’ın Zile kazasındanım...”

“ Peki, **evladım**, bu kafanın hali ne? Saçlarının ortası neden kırmızı boyalı böyle?”

“ Cepheye gelmeden önce anam saçıma kına yaktı komutanım. Neden yaktığını da bilmiyorum.”

“Peki” dedi, üsteğmen. “Gidebilirisin Kınalı Ali.”

O günden sonra Ali’nin adı “Kınalı Ali” oldu.” (Cepheden Mektuplar, Çanakkale Kahramanları)

2.2.4. Çağrışimsal cinsiyet (associative gender): Daha sosyo-kültürel cinsiyet görünümüdür. Gizli cinsiyetten farklı olarak dilsel bağlamdan çok, psiko-sosyal bağlamla ilişkilidir. Nedenlidir. Bu bakımdan sözlüksel cinsiyete benzer. Ancak sözcüklerin karşıladığı bir biyolojik cinsiyet yoktur. Bir sözcüğün neden erkek veya kadını çağrıştırdığı konularca açıklanabilmektedir. Fakat bu, biyolojik cinsiyetle uyumdan doğan bir açıklama değil, daha çok çağrışıma dayalı bir açıklamadır. *Tavuk* sözcüğünün dişil olması biyolojik cinsiyetle ilişkiliyken, *Rusya* sözcüğünün dişil olarak değerlendirilmesi çağrışımla ilgilidir.

Mesleklerin çoğunda *tellak-natır* örneğindeki gibi kesin bir ayrım yoktur. Çoğu meslek icra edenlere göre bir çağrışım alanı yaratmıştır. Örneğin *hemşire* sözcüğü kadınlarla, *futbolcu* sözcüğü erkeklerle ilgili görülür. Bu sözcükler tek başlarına kullanıldığında doğal çağrışımları nedeniyle herhangi bir niteleyiciye ihtiyaç duymazlar. Yani erkek futbolculardan söz edilirken *erkek* niteleyicisi kullanılmaz. Ancak kadınlar söz konusu olduğunda cinsiyet belirten sözcük kullanılır. Aynı durum *hemşire* sözcüğü için de geçerlidir: *kadın/bayan futbolcu, erkek hemşire*.

Braun (2000, 2001) Türkçenin daha çok kadın cinsiyetini belirleme yönünde bir eğilim sergilediğini ifade eder. Bu, kadını işaretleyen sözcüklerle nitelenmediği sürece sözcüklerin çoğunun eril anlama sahip olduğunu ima eder. Gerçekten de *erkek hemşire, erkek sekreter* gibi örnekler daha azdır. Mesleklerin çoğu erkeklerle ilişkili görüldüğü için erkek niteleyicilerinin kullanımı kadın niteleyicilerine göre azdır: *Bayan otobüs şoförü* gibi bir öbekte *bayan* niteleyicisi kullanılır çünkü şoförün kadın olması genele uymayan bir durumdur. Söz konusu bir erkek olduğunda *erkek* niteleyicisi kullanılmaz. Otobüs şoförünün erkek çağrışımı belirgindir.

Özel isimlerde de sözcüklerin çağrışımlarının etkili olduğu görülmektedir. *Kaya, Tufan, Bora* gibi isimlerin erkeklere verilmesiyle doğa olaylarının nitelikleri arasında bir ilişki vardır. Kızlara *Gül, Yaprak, Yağmur* gibi isimler verilmesi de sözcüklerin çağrışımlarıyla yakından ilgilidir.

Bundan sonraki bölümde Türkçe için cinsiyet ve çağrışım ilişkisi uygulanan bir anketten hareketle tartışılacaktır.

2.2.4.1. Çağrışimsal cinsiyetle ilgili anket bulguları

Türkçede sözcük çağrışımlarıyla ilgili çalışmaların yeni yeni yapıldığını söyleyebiliriz (Birkaçı için bk. Çiftpınar 2002, Çiftçi 2009, Çolak Bostancı 2009, Pilancı 2014). Bu çalışmada daha önceki yayınlarda de-

ğerlendirilmeyen sözcüklerin cinsiyet çağrışımları incelenmiştir. Buna temel teşkil eden anket 2012-2013 öğretim yılında, Buca Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği 4. sınıf öğrencilerine (58 kız, 42 erkek) uygulanmıştır. Ankette çeşitli alanlardan (giyim, müzik aletleri, zaman, bitkiler, meslekler, mimari yapılar, meteorolojik olaylar, spor dalları, hayvanlar, organlar, edebî türler, gereçler, taşıtlar, ülkeler, renkler, iller, elementler, müzik türleri, hastalıklar, doğa ve cisim-şekiller) rastlantısal olarak belirlenen 317 sözcük yer almaktadır. Bu sözcüklerin anket katılımcılarına “eril, dişil ve nötr” seçenekleri içinden hangisini çağrıştırdığı sorulmuştur.

Ankette 317 sözcükten 128 eril, 86 dişil ve 99 nötr olarak işaretlenmiştir. Bunlar dışında iki sözcükte (asır %43, panda %37) eril ve nötr cevapların; iki sözcükte ise (mimar %36, Norveç %40) eril ve dişil cevapların eşit olarak çoğunluğu oluşturduğu görülmektedir. Bu, Türkçede rastlantısal olarak seçilen sözcüklerde erillik çağrışımının yüksekliğini göstermektedir. Dillerin “erkek” egemen araçlar olduğu biçimindeki feminist dilbilim anlayışının yaklaşımıyla uyumlu bir sonuç ortaya çıkmıştır.

Alanlara göre sonuçlar incelendiğinde de birkaç alan dışında erilliğin egemen olduğu görülmektedir (Bk. Ek Grafik 1 ve 2):

➤ Eril seçeneği çoğunlukla “taşıtlar (14 sözcükten 11’ i), giyim (16 sözcükten 7’ si), müzik aletleri (15 sözcükten 7’ si), mimari yapılar (11 sözcükten 6’ sı), meslekler (30 sözcükten 19’ u), meteorolojik olaylar (10 sözcükten 7’ si), hayvanlar (20 sözcükten 11’ i), spor dalları (11 sözcükten 6’ sı) ve iller (10 sözcükten 5’ i)” kategorilerinde işaretlenmiştir.

➤ Nötr seçeneği çoğunlukla “hastalıklar (10 sözcükten 10’ u), zaman (36 sözcükten 20’ si), gereçler (25 sözcükten 14’ ü), elementler (9 sözcükten 5’ i), cisim-şekiller (7 sözcükten 4’ ü)” kategorilerinde işaretlenmiştir.

➤ Dişil seçeneği çoğunlukla “insan bedeni (14 sözcükten 6’ sı), doğa (10 sözcükten 6’ sı)” kategorilerinde işaretlenmiştir. “Doğa” kategorisinde nötr seçeneğinin hiçbir sözcükte çoğunluğa ulaşmamış olması dikkat çekicidir.

➤ Bazı alanlarda eril veya dişil olan yanıtların sayıca yakınlığı dikkat çeker: “Edebî türler” 11 sözcükte 4 eril, 5 dişil; “renkler” 10 sözcükte 4 dişil, 3 eril, 3 nötr; “bitkiler” 24 sözcükte 10 dişil, 8 eril, 6 nötr ve “ülkeler” 15 sözcükte 5 eril, 5 nötr, 4 dişil.

➤ “Müzik türleri”nde eril ve nötr cevaplarının eşitliği (9 sözcükten 4 eril, 4 dişil) görülmektedir.

Ankette belirli bir oran üzerinde bir cinsiyete ait çıkan ve bu bakımdan dikkat çeken sözcükler şunlardır (Tüm sonuçlar için bk. Ek Tablo 1):

Giyim Kategorisi:

Eril: Gömlek (%88), ceket (%82)

Dişil: Etek (%98)

Müzik Aletleri Kategorisi:

Eril: Davul (% 92), bağlama (%82), klarnet, darbuka (% 80)

Zaman Kategorisi:

Eril: Kış (%64)

Dişil: İlkbahar (%87)

Nötr: Saat (%66)

Bitkiler Kategorisi:

Dişil: Yasemin (%98), çiçek, kiraz (%96)

Meslekler Kategorisi:

Eril: Futbolcu (%99), kasap (%98)

Dişil: Hemşire (%98)

Mimarî Yapılar Kategorisi:

Eril: Kale (%83), han (%70)

Nötr: Okul (%74)

Meteorolojik Olaylar:

Eril: Fırtına (%79)

Dişil: Meltem (%88), yağmur (%84)

Hayvanlar Kategorisi:

Eril: Kurt (%88)

Dişil: Ceylan (%94), kelebek (%92)

Spor Dalları Kategorisi:

Eril: Güreş (%98), futbol (%94), dağcılık (%91)

İnsan Bedeni Kategorisi:

Eril: Bıyık (%88)

Dişil: Saç (%85), göz (%75)

Elementler:

Eril: Demir (%84)

Dişil: Altın (%80), gümüş (%74)

Müzik Türleri:

Eril: Arabesk (%77), rap (%76), metal (%69)

Doğa Kategorisi:

Eril: Kaya (%92), dağ (%78)

Dişil: Su (%79)

Cisim- Şekiller Kategorisi:

Eril: Kare (%53), dikdörtgen (%50)

Nötr: Prizma(%49)

Hastalıklar Kategorisi:

Nötr: Lösemi (%74), kızamık (%69), astım, verem, grip, kanser (%55)

Edebî Türler Kategorisi:

Eril: Destan (%77), makale (%69), fıkra (%66)

Taşıtlar Kategorisi:

Eril: Kamyon (%97), tır (%95), araba (%78)

Gereçler Kategorisi:

Eril: Matkap (%92), çekiç (%89), çivi (%84)

Renkler Kategorisi:

Eril: Mavi, lacivert (%65)

Dişil: Pembe (%82)

Ülkeler Kategorisi:

Eril: Kazakistan (%59)

Dişil: Rusya (%62), Belçika (%58)

Şehirler Kategorisi:

Eril: Hakkari (%73), Erzurum (%67)

Dişil: İzmir (%69)

Her alanda en yüksek üç orana sahip sözcükler üzerinden erillik ve dişilik çağrışımında etken olan öğeler birkaç başlıkta ele alınabilir:

➤ Nötr cevabının eril ve dişil cevaplarını geçtiği yalnızca iki kategori vardır. Bu durum bize Türkçede kelime bazında bir cinsiyet algısının varlığına işaret etmektedir.

➤ “Büyüklik, zorluk, sert görünüş, dayanıklılık, fiziksel güç, fiziksel güç gerektirme ve daha çok erkek cinsiyetine mensup kişilerce yapılma”, sözcüğün eril olarak düşünülmesinin başlıca nedenleri olarak ortaya çıkmaktadır.

➤ Dişil olarak düşünülme sebeplerinden başlıcaları ise “küçüklük, dayanıksızlık, güzellik, daha az fiziksel güç gerektirme ve daha çok kadın cinsiyetindekilerce yapılma”dır.

Bu sözcüklerin dilbilgisel cinsiyet bulunan dillerdeki karşılıkları da araştırılmış (Tümü için bk. Ek Tablo 2) ve şu sonuçlar elde edilmiştir.

➤ Belirli sözcüklerin hem dilbilgisel cinsiyet bulunan dillerde hem de Türkçede aynı kategoride yer aldığı görülür: *Kiraz, çiçek, papatya, villa, mevsim, doğa, ceylan* sözcüklerinin incelenen tüm dillerde dişil karşılıkları vardır. Öte yandan *Marangoz, kasap, kuyumcu, mühendis, hemşire, kış, gökdelen, kurt, futbol, matkap, köpek, basketbol, araba, otobüs* sözcüklerinin de İspanyolca, Fransızca, Almanca ve Rusçada eril karşılıkları olduğu görülmektedir.

➤ Ancak sözcüklerin çoğunda böyle bir ortaklıktan söz etmek mümkün değildir. Gün isimlerinin tamamı Türkçeye ilgili anketimizde nötr olarak işaretlenmişken, Rusça, Fransızca, Almanca ve İspanyolcada *pazartesi, salı, perşembe* ve *cumartesi* sözcükleri erildir. Edebî türlerden *destan* sözcüğü ankette eril çıkmıştır ancak, Almancada nötr, diğer dillerde dişildir. *Voleybol* sözcüğü ankette dişil olarak işaretlenirken, diğer dillerde erildir. *Türkiye* sözcüğü eril olarak işaretlenmiştir ancak diğer dillerde dişil cinsiyete sahiptir. *Pijama, yasemin, çorap, kazak, adliye, tenis, voleybol, güreş, silgi, masa, gözlük, dolap, altın, arabesk, kızamık, verem, piyano, öğle, dakika, saniye* sözcüklerindeki cinsiyet algısı da incelenen dillerdeki dilbilgisel cinsiyetlerle uyum sağlamamaktadır.

3. Sonuç

Türkçe cinsiyet kategorisinin farklı boyutlarını barındıran bir dildir. “Türkçede cinsiyet yoktur” gibi bir genelleme ancak “dilbilgisel cin-

siyet” için söz konusu olabilir. Bu çalışmada Türkçede cinsiyetin farklı görünümleri ele alınmıştır. Ulaşılan sonuçlar birkaç madde de şu şekilde özetlenebilir:

a. Türkçede dilbilgisel cinsiyet için yaygın bir işaretleme sisteminin bulunduğunu söyleyemeyiz. Bu bakımdan Sırpçadan geçen +içe ekinin *imparatoriçe* ve *patroniçe* sözcüklerini türetmesi; *Tanrıça* sözcüğündeki +ça eki; tarihî metinlerdeki *begüm*, *hanum* vb. örneklerdeki +um ekleri dikkat çekse de bunların üretici olmadığı ve birkaç örnekte kaldığı görülmektedir.

b. Türkçedeki en belirgin cinsiyet görünümü sözlüksel cinsiyettir. Nedenli bir cinsiyet bildiren sözlüksel cinsiyet *tavuk-horoz*, *kadın-erkek*, *bay-bayan* gibi sözcüklerin hem tek başına hem de isim niteleyicisi olarak (*kadın futbolcu*, *erkek hemşire* vb.) kullanılmasıyla kendini gösterir.

c. Gizli cinsiyet de sözlüksel cinsiyetin bir türüdür. Ancak sözcüklerin cinsiyet kategorileri bağlama göre değişebilmektedir. Bu bakımdan değişimi tamamlamış olan önemli bir art zamanlı örnek *oğlan* sözcüğüdür. Ancak bugün *genç*, *çocuk* gibi sözcüklerde de bir gizli cinsiyetten söz etmek mümkündür. Bu sözcükler bugün belirli bağlamlarda erkek için kullanılmaktadır.

d. Bazı sözcüklerin çok belirgin cinsiyet çağrışımlarına sahip olduğu da görülmektedir. Türkçe bu bakımdan sözcüklerin büyük oranda “eril” çağrışımlara sahip olduğu bir dildir.

KAYNAKÇA

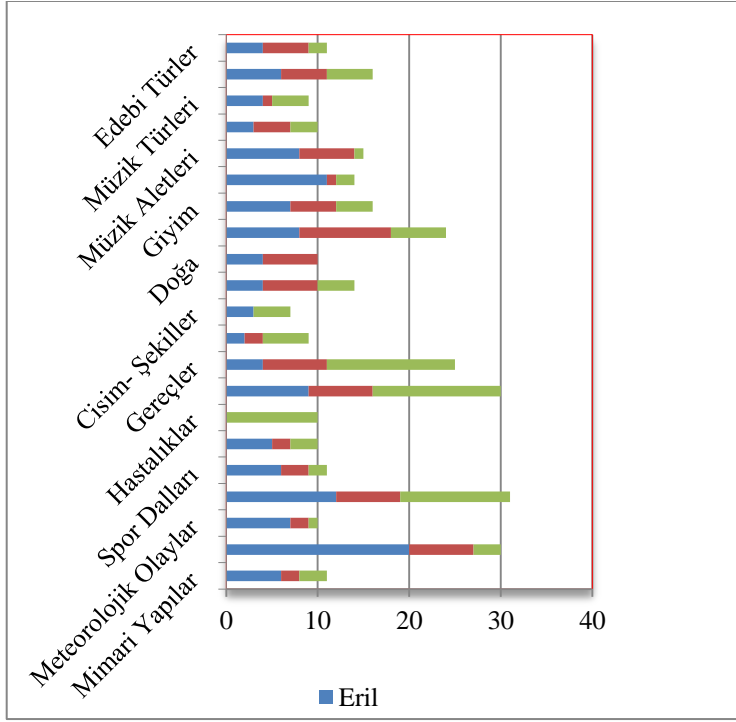
- AIKHENVALD, A. (2000), *Classifiers. A Typology of Noun Categorization Devices*, Oxford University Press, Oxford.
- AIKHENVALD, A. (2004), “Gender and Noun Classes”. *Morphology* [G. Booij vb. (ed.)]. Volume 2., Walter de Gruyter, Berlin-New York, s. 1031- 1044.
- ALAGÖZLÜ, N. (2009), “Dil ve Cins: Türkçe Atasözleri ve Deyimlerde Kadın Üzerine Eğretilmeler ve Toplum-Bilişsel Yapı”, *International Journal of Central Asian Studies*, S. 13, s. 37- 48.
- BLÄSING, U. (2011), “Bir Hanımefendinin Kadın İle İlgili Sözcükler Üzerine Düşüncelerine Dair Birkaç Söz”, *Ankara DTCF Türkoloji Dergisi*, C. 18, S. 2, s. 31- 47.

- BRAUN, F. (1997a), "Covert Gender in Turkish", *VIII. Uluslararası Türk Dilbilimi Konferansı Bildirileri, 7-9 Ağustos, 1996*, Ankara Üniversitesi Yay., Ankara s. 267- 274.
- BRAUN, F. (1997b), "Genderless = Gender-neutral? Empirical Evidence from Turkish". *Kommunikation von Geschlecht - Communication of Gender*, [F. Braun – U. Pasero (ed.)]. Centaurus, Pfaffenweiler, s. 13- 29.
- BRAUN, F. (1998), "Prototype Theory and Covert Gender in Turkish". *Discourse and Cognition: Bridging the Gap*, [Jean-Pierre Koenig (ed.)]. Center for the Study of Language and Information, Stanford, CA s. 113- 122.
- BRAUN, F. (1999), "Gender in a Genderless Language: The Case of Turkish". *Language and Society in the Middle East and North Africa. Studies in Variation and Identity*, [Yasir Suleiman (ed.)]. Richmond, Curzon, s. 190- 203.
- BRAUN, F. (2000b). "Gender in the Turkish Language System". *Turkic Languages*, 4, s. 3- 21
- BRAUN, F. (2001). "Turkish. The Communication of Gender in Turkish". *Gender Across Languages: The Linguistic Representation of Women and Men. Volume 1*, [M. Hellinger-H. Bußmann (ed.)], s: 283- 310.
- BRAUN, F. (2000a). *Geschlecht im Türkischen? Untersuchungen zum sprachlichen Umgang mit einer sozialen Kategorie*. Turcologica 42. Harrosowitz, Weisbaden.
- BUDDA, Ö. (1945). "Kelimeler Niçin Cinslere Ayrılmışlardır?". *TDAY-Belleten*, 4-5, s. 398- 410.
- CORBETT, G. (2005). "Gender and Number". *World Atlas of Language Structures* [Haspelmath, M-Dryer, M.-Gil, D.-Comrie, B. (ed.)]. Oxford University Press, Oxford, s. 126-138.
- ÇAGATAY, S. (1962). "Türkçede 'Kadın' İçin Kullanılan Sözcükler". *TDAY-Belleten*, s. 13- 49.
- ÇİFTÇİ, S. (2009). "Kelime Çağrışımlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Gösterdiği Temel Nitelikler Üzerine Bir Deneme". *Turkish Studies* 4(3), s. 633- 654.
- ÇİFTPINAR, B. (2002). "Çağrışımın Dil Öğretimindeki Yeri". *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi* (2)3, s. 74- 78.

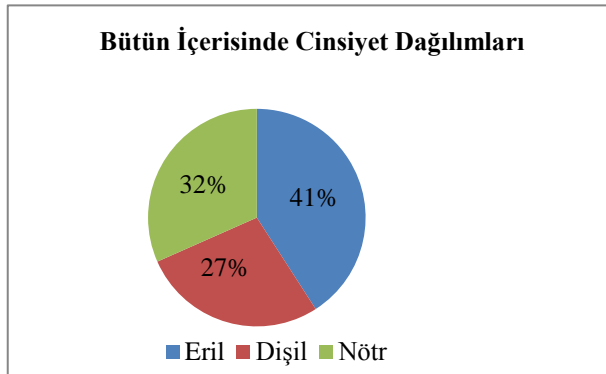
- ÇOLAK BOSTANCI, G. (2009). "Türkçedeki Temel Kelimelerin Çağrışımlarında Altkültürün İzleri". *Milli Folklor*, 81, s. 64- 77.
- ÇOLAK-BOSTANCI, G. – KOÇ-KESKİN, N. (2013). "Arapçadan Alıntı Müennes Kelimelerin Türkiye Türkçesindeki Tutunamamışlığı". *Dil Araştırmaları*, 13, s. 93-108.
- DEMİRCİ, K.(2004). "Dil ve Cinsiyet: Kim Kaba, Kim Kibar?". *Folklor/ Edebiyat Dergisi*, 10, s. 67
- DOĞAN, E. (2011). "Türkçede Cinsiyet Kategorisinin İzleri". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4, 17, s. 89-98
- ECKERT, P. – MCCONNELL-GINET, S. (2003). *Language and Gender*. Cambridge University Press, Cambridge.
- FISCHER, S. R. (2013). *Dilin Tarihi* (çev. M. Güvenç). İş Bankası Kültür Yay., İstanbul.
- FRANCESCHINA, F. (2005). *Fossilized Second Language Grammars: The Acquisition of Grammatical Gender*. John Benjamins, Amsterdam-Philadelphia.
- GÜDEN, M. (2006). *Dilde Cinsiyet Ayrımcılığı: Türkçe'nin İçerdiği Eril ve Dişil İfadeler Bakımından İncelenmesi*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- HAYASİ, T. (1998). "Gender Differences in Modern Turkish Discourse." *International Journal of the Sociology of Language*, 129, s. 117-126.
- KARAAĞAÇ, G. (2009). *Dil Tarih ve İnsan*. Kesit Yayınları, İstanbul.
- KARAHAN, A. (2006). "Tarihî Türk Dilinin Söz Varlığına Katkılar: Kadınla İlgili Kelimeler Üzerine". *Bilkent Üniversitesi I. Uluslararası Büyük Türk Dili Kurultayı Bildirileri*, Ankara, s. 1- 12.
- KOÇOĞLU, Z. (1996). "Gender Differences in the Use of Expletives: A Turkish Case". *Women and Language*, 19, s. 30- 35.
- KÖNİĞ, G . (1992). "Dil ve Cins: Kadın ve Erkeklerin Dil Kullanımı". *Dilbilim Araştırmaları 1992* Ankara: Hitit, s. 25- 36.
- KÖSEARİF, F. (1941). "-Ça, -çe eki Dişilik Eki midir?". *Çınaraltı*, 13, s. 11.
- LYONS, J. (1983). *Kuramsal Dilbilime Giriş* (çev. A. Kocaman). Türk Dil Kurumu Yay., Ankara.

- MEL'ÇUK, I. (2006). *Aspects of the Theory of Morphology*. Walter de Gruyter, Berlin-New York.
- NAPOLNOVA, E. (2013). "Türkçede Cinsiyet İfadeleri". *VI. Uluslararası Türk Dil Kurultayı Bildirileri (20-25 Ekim 2008)*, III. Türk Dil Kurumu Yay., Ankara, s. 3259-3266.
- ÖZKAN, B. – GÜNDOĞDU, A. E. (2011). "Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Türkçede Atasözleri ve Deyimler". *Turkish Studies*, 6/3, s. 1133- 1147.
- PİLANCI, H. (2002), "Anadolu Ağızlarında Kadın İçin Kullanılan Sözcükler Üzerine Bir İnceleme", *Kadın/Woman 2000 Kadın Araştırmaları Dergisi, Journal for Woman Studies*, Doğu Akdeniz Üniversitesi Yayınları, C:III, 2, s. 71- 82.
- PİLANCI, H. (2014). "7-9 Yaş Arasındaki Türk Çocuklarında Kelime Çağrışımını Etkileyen Sosyoekonomik Değişkenler", *Bilig*, 68, s. 183- 208.
- SILVEIRA, J. (1980). "Generic Masculine Words and Thinking". *The Voices and Words of Women and Men* [C. Kramarae (ed.)]. Pergamon, Oxford, s. 165- 178.
- YUNC, K. (1980). "Dilimizdeki Cansız, Soyut ve Somut Kavramlarda Erkeklik ve Dişilik", *Türk Folkloru*, 1, s. 6.

Ek Grafik 1

Ek Grafik 2

Ek Tablo 1 Tüm Anket Verileri

Giyim	ERİL	DIŞİL	NÖTR
1. GÖMLEK	88	4	8
2. ŞAPKA	63	21	16
3. PANTOLON	80	2	18
4. ELDİVEN	4	59	37
5. ATKI	31	32	37
6. KABAN	51	13	36
7. CEKET	82	6	12
8. ETEK	1	98	1
9. TERLİK	6	61	33
10. SÜVETER	64	1	25
11. PİJAMA	19	30	51
12. ÇIZME	12	78	10
13. ÇORAP	21	24	55
14. KAZAK	44	8	58
15. TULUM	50	14	36
16. ŞALVAR	33	50	17

Ülkeler	ERİL	DIŞİL	NÖTR
1. İTALYA	42	48	10
2. PORTEKİZ	47	28	25
3. RUSYA	27	62	11
4. TÜRKİYE	53	5	42
5. HİNDİSTAN	23	34	43
6. NORVEÇ	40	40	20
7. MISIR	43	19	38
8. TÜRKİSTAN	49	9	42
9. MACARİSTAN	34	17	49
10. BELÇİKA	6	58	36
11. İNGİLTERE	22	46	42
12. AMERİKA	29	23	48
13. HOLLANDA	21	35	44
14. ARJANTİN	26	35	39
15. KAZAKİSTAN	59	9	32

Zaman	ERİL	DIŞİL	NÖTR
1. ASIR	43	14	43
2. ÇAĞ	40	19	41
3. YIL	22	24	54
4. AY	19	35	46
05. OCAK	44	14	42
06. ŞUBAT	37	24	39
07. MART	42	19	39
08. NİSAN	14	59	27
09. MAYIS	18	44	38
10. HAZİRAN	18	43	39
11. TEMMUZ	26	36	38
12. AĞUSTOS	29	34	37
13. EYLÜL	15	57	28
14. EKİM	32	31	37
15. KASIM	49	15	36
16. ARALIK	52	9	39
17. GÜN	13	34	53
18. PAZARTESİ	38	3	59

Zaman	ERİL	DIŞİL	NÖTR
19. SALI	12	26	62
20. ÇARŞAMBA	21	18	61
21. PERŞEMBE	12	29	59
22. CUMA	39	17	44
23. C. TESİ	15	34	51
24. PAZAR	32	17	51
25. MEVSİM	5	56	39
26. İLKBAHAR	1	87	12
27. YAZ	17	62	21
28. SONBAHAR	47	30	23
29. KIŞ	64	13	23
30. SABAH	27	31	42
31. ÖĞLE	20	31	59
32. AKŞAM	47	19	34
33. GECE	43	28	29
34. SAAT	21	13	66
35. DAKİKA	19	18	63
36. SANİYE	13	33	54

Spor Dalları	Eril	Dişil	Nötr
1. TENİS	12	63	25
2. YÜZME	35	25	40
3. DAĞCILIK	91	1	8
4. VOLEYBOL	3	87	10
5. GÜREŞ	98	1	1
6. FUTBOL	94	1	5
7. OKÇULUK	69	9	22
8. JİMNASTİK	5	80	15
9. BASKETBOL	81	3	16
10. GOLF	73	1	26
11. KOŞU	44	9	57

Mimari Yapılar	ERİL	DIŞİL	NÖTR
1. SARAY	49	35	16
2. APARTMAN	38	12	50
3. OTEL	34	20	46
4. KÖŞK	30	48	22
5. KALE	83	5	12
6. VİLLA	15	57	28
7. GÖKDELEN	52	11	37
8. HAN	70	1	19
9. OKUL	14	12	74
10. ADLİYE	58	5	37
11. KULE	50	15	35

Doğa	ERİL	DIŞİL	NÖTR
1. DAĞ	78	3	19
2. KAYA	92	2	6
3. DENİZ	5	77	18
4. SU	5	79	16
5. ADA	14	70	16
6. TOPRAK	40	37	23
7. NEHİR	11	74	15
8. BULUT	45	26	29
9. GÜNEŞ	21	60	19
10. DOĞA	17	62	21

İnsan Bedeni	ERİL	DIŞİL	NÖTR
1. KULAK	37	15	48
2. GÖZ	5	75	20
3. AYAK	57	13	30
4. AĞIZ	10	66	24
5. EL	9	45	26
6. PARMAK	43	27	30
7. BURUN	35	28	37
8. BACAĞ	16	60	24
9. DIŞ	20	38	42
10. KOL	49	8	43
11. SAÇ	4	85	11
12. KAŞ	11	67	22
13. BIYIK	88	5	7
14. YÜZ	7	45	48

Edebî türler	ERİL	DIŞİL	NÖTR
1. ŞİİR	25	60	15
2. MAKALE	69	10	21
3. FIKRA	66	5	29
4. ÖYKÜ	26	48	26
5. MANİ	34	37	29
6. DESTAN	77	7	16
7. HİKAYE	32	35	33
8. ANİ	26	43	31
9. DENEME	51	16	33
10. SÖYLEŞİ	38	17	45
11. ROMAN	24	33	43

Elementler	ERİL	DIŞİL	NÖTR
1. DEMİR	84	3	13
2. BAKIR	40	16	44
3. KURŞUN	66	10	24
4. ALTIN	6	80	24
5. GÜMÜŞ	13	74	13
6. CİVA	25	7	68
7. KÜKÜRT	32	7	61
8. OKSİJEN	7	31	62
9. ÇİNKO	34	9	57

Müzik Türleri	ERİL	DİŞİL	NÖTR
1. POP	7	47	46
2. ROCK	64	5	31
3. METAL	69	1	30
4. RAP	76	1	23
5. KLASİK	8	40	52
6. CAZ	20	34	46
7. HALK MÜZİĞİ	33	16	51
8. SANAT MÜZİĞİ	14	34	52
9. ARABESK	77	5	18

Meslekler	ERİL	DİŞİL	NÖTR
1. AVUKAT	49	22	29
2. AŞÇI	58	33	9
3. DOKTOR	46	10	44
4. BANKACI	34	42	24
5. GARSON	94	7	9
6. HAKİM	81	9	10
7. MARANGOZ	98	0	2
8. PSIKOLOG	6	63	31
9. VETERİNER	62	11	27
10. ŞOFÖR	96	3	1
11. TERZİ	32	47	21
12. FUTBOLCU	99	0	1
13. DİŞÇİ	33	31	36
14. MİMAR	36	36	28
15. KASAP	98	1	1
16. ECZACI	14	51	35
17. EMLAKÇI	77	6	17
18. ÖĞRETMEN	9	44	47
19. PİLOT	92	2	6
20. HEMŞİRE	2	98	0
21. SEKRETER	3	95	2
22. GAZETECİ	38	22	40
23. MUHASEBECİ	63	13	24
24. ARKEOLOG	43	24	33
25. ÇİFTÇİ	93	2	5
26. MÜHENDİS	75	1	24
27. KUYUMCU	88	2	10
28. KAPTAN	95	1	4
29. REKLAMCI	35	28	37
30. CERRAH	65	8	27

Müzik Aletleri	ERİL	DİŞİL	NÖTR
1. PİYANO	27	54	19
2. GİTAR	73	8	19
3. LİR	10	40	50
4. FLÜT	14	49	37
5. DARBUKA	80	5	15
6. KANUN	58	21	21
7. DAVUL	93	2	5
8. ZİL	23	46	31
9. BAĞLAMA	82	3	15
10. KEMAN	8	73	19
11. KLARNET	80	1	19
12. NEY	63	12	25
13. ÇELLO	4	67	29
14. VİYOLA	7	60	33
15. ORG	66	8	26

Taşıtlar	ERİL	DİŞİL	NÖTR
1. ARABA	78	5	17
2. VAPUR	48	18	34
3. OTOBÜS	73	2	25
4. BİSİKLET	21	42	37
5. KAMYON	97	0	3
6. H. KOPTER	62	8	30
7. KAYIK	44	24	32
8. UÇAK	53	17	30
9. TREN	64	8	28
10. MOTOR	70	18	12
11. TIR	95	0	5
12. GEMİ	35	24	41
13. METRO	28	16	56
14. JET	68	7	25

Gereçler	ERİL	DİŞİL	NÖTR
1. MAKAS	19	53	28
2. ÜTÜ	12	75	13
3. SİLGİ	16	25	59
4. ÇERÇEVE	11	43	46
5. ÇATAL	20	51	29
6. ŞİŞE	38	19	43
7. TELEFON	20	23	57
8. ÇİVİ	84	2	14
9. MASA	24	16	60
10. KALEM	35	18	47
11. MATKAP	92	2	6

TÜBAR-XXXVIII / 2015-Güz / Türkçede Cinsiyet Görünümleri...

İller	ERİL	DİŞİL	NÖTR
1. ANKARA	55	9	36
2. İSTANBUL	23	32	45
3. İZMİR	10	69	21
4. SİNOP	28	13	59
5. MERSİN	17	29	54
6.G.ANTEP	60	5	35
7. HAKKARİ	73	3	24
8. ANTALYA	2	61	37
9. ERZURUM	67	2	31
10. KONYA	46	4	50

12. TABAK	14	60	26
13. KAFES	17	33	50
14. GÖZLÜK	17	16	67
15. RENDE	8	71	11
16. ÇEKİÇ	89	2	9
17. DOLAP	27	20	53
18. ÇAKMAK	82	13	5
19. ASKI	16	40	44
20. FIRÇA	28	30	42
21. AMPUL	37	19	44
22. KAPI	39	5	56
23. ÇAM. MAK.	8	81	11
24. PERGEL	30	20	50
25. SÜPÜRGE	4	80	16

Meteorolojik Olay	ERİL	DİŞİL	NÖTR
1. YAĞMUR	2	84	14
2.DOLU	72	2	26
3. MELTEM	1	88	11
4. KAR	43	25	32
5. RÜZGAR	48	22	30
6. YEL	32	24	44
7. TİPI	65	4	31
8. POYRAZ	73	9	18
9. FIRTINA	79	8	13
10. LODOS	66	13	21

Cisim- Şekiller	ERİL	DİŞİL	NÖTR
1. ÜÇGEN	42	30	28
2. KARE	53	17	30
3. DAİRE	18	40	42
4. DİKDÖRTGEN	50	12	38
5. KÜRE	16	40	44
6. SİLİNDİR	29	32	39
7. PRİZMA	28	23	49

Renkler	ERİL	DİŞİL	NÖTR
1. SARI	12	38	50
2. TURUNCU	8	51	41
3. MAVİ	65	12	23
4. KIRMIZI	7	70	23
5. PEMBE	3	82	15
6. MOR	10	65	25
7. SİYAH	62	4	34
8. BEYAZ	15	26	59
9. LACİVERT	65	6	29
10. YEŞİL	17	33	50

Bitkiler	ERİL	DİŞİL	NÖTR
1. AĞAÇ	40	15	45
2. ÇAM	65	10	25
3. MEŞE	53	23	24
4. ARDIÇ	56	9	35
5. KAVAK	64	17	19
6. GÜRGEN	74	11	35
7. ÇİÇEK	0	96	4
8. YASEMİN	0	98	2
9. PAPATYA	2	95	3
10. NERGİS	4	91	5
11. MENEKŞE	3	93	4
12. GELİNCİK	3	80	17
13. SEBZE	12	24	64
14. KABAK	57	7	36
15. DOMATES	12	41	47
16. PATLICAN	55	6	39
17. SOĞAN	41	18	31
18. FASULYE	34	20	46
19. MEYVE	7	51	42
20. KARPUZ	35	19	46
21. ELMA	16	51	33
22. KIRAZ	3	96	11
23. ERİK	30	38	32
24. PORTAKAL	24	32	44

Hastalıklar	ERİL	DİŞİL	NÖTR
1. KIZAMIK	11	20	69
2. KANSER	22	23	55
3. GRİP	13	32	55
4. NEZLE	13	42	45
5. VEREM	22	23	55
6.LÖSEMİ	14	12	74
7. SARA	27	26	47
8. ALERJİ	8	44	48
9. FITİK	39	19	42
10. ASTİM	19	26	55

Hayvanlar	ERİL	DIŞİL	NÖTR
1. KUŞ	1	80	19
2. DEVE	80	2	18
3. FARE	33	22	45
4. AT	73	15	12
5. KEDİ	19	76	15
6. YARASA	48	15	37
7. PANDA	37	26	37
8. KIRPI	47	16	37
9. KÖPEK	73	7	20
10. MAYMUN	48	16	36
11. TAVŞAN	4	78	18
12. KELEBEK	2	92	6
13. YILAN	55	13	32
14. SİNCAP	17	46	37
15. YUNUS	34	50	16
16. PAPAĞAN	35	32	33
17. ARI	38	28	26
18. TİMSAH	78	5	17
19. CEYLAN	1	94	5
20. KURT	88	3	9

Ek Tablo-2

Ankette Yer Alan Bazı Sözcüklerin Dilbilgisel Cinsiyet Bulunan Fransızca, Rusça, İspanyolca ve Almandaki Karşılıkları

SÖZCÜKLER	Türkçe	Fransızca	Rusça	İspanyolca	Almanca
Zaman Kategorisi					
Gün	Nötr (%53)	Eril (le jour) ² , Dişil (la journée, la clarté, la lumière)	Eril (день, срок), Dişil (дата), Nötr (солнце)	Eril (día)	Eril (der tag)
Pazartesi	Nötr (%59)	Eril (le lundi)	Eril (понедельник)	Eril (lunes)	Eril (der Montag)
Salı	Nötr (%62)	Eril (le mardi)	Eril (вторник)	Eril (martes)	Eril (der Dienstag)
Çarşamba	Nötr (%61)	Eril (le mercredi)	Dişil (среда)	Eril (miercoles)	Eril (der Mittwoch)
Perşembe	Nötr (%59)	Eril (le jeudi)	Eril (четверг)	Eril (jueves)	Eril (der Donnerstag)
Cumartesi	Nötr (%51)	Eril (le samedi)	Dişil (суббота)	Eril (sábado)	Eril (der Sonnabend, der Samstag)
Pazar	Nötr (%51)	Eril (le dimanche)	Eril (базар, рынок), Nötr (воскресенье)	Eril (domingo)	Eril (der Sonntag)
Mevsim	Dişil (%56)	Dişil (la saison)	Eril (сезон), Dişil (пор'а)	Dişil (temporada)	Dişil (die Jahreszeit, die Saison)

² Bazı sözcüklerin birden fazla karşılığı olabilmektedir. Tabloda bunlar da ayrıca belirtilmiştir.

TÜBAR-XXXVIII / 2015-Güz / Türkçede Cinsiyet Görünümleri...

İlkbahar	Dişil (%87)	Eril (le printemps)	Dişil (весна)	Dişil (primavera)	Eril (der Frühling), Dişil (das Frühjahr)
Yaz	Dişil (%62)	Eril (le été)	Nötr (лето), Dişil (весна)	Eril (verano)	Eril (der Sommer)
Kış	Eril (%64)	Eril (le hiver)	Dişil (зима), Eril (шар)	Eril (invierno)	Eril (der Winter)
Öğle	Nötr (%59)	Eril (le midi)	Eril (полдень)	Eril (mediodia)	Eril (der Mittag)
Dakika	Nötr (%63)	Dişil (la minute)	Dişil (минута)	Eril (minuto)	Dişil (die Minute)
Saniye	Nötr (%54)	Dişil (la seconde)	Dişil (секунда)	Eril (segundo)	Dişil (die Sekunde)

Müzik Aletleri Kategorisi	Türkçe	Fransızca	Rusça	İspanyolca	Almanca
Piyano	Dişil (%51)	Eril (le piano)	Nötr (пианино, фортепиано)	Eril (piano)	Nötr (das klavier)
Davul	Eril (%93)	Eril (le tambour), Dişil (la caisse)	Eril (барабан), Dişil (задница)	Dişil (timpano)	Dişil (die Trommel, die Pauke)
Keman	Dişil (%73)	Eril (le violin)	Dişil (скрипка, дуга)	Eril (violin)	Dişil (die Geige, die Violine)
Klarnet	Eril (%80)	Dişil (la clarinette)	Eril (кларнет)	Eril (clarinete)	Dişil (klarinette)
Çello	Dişil (%67)	Dişil (la violoncelle)	Dişil (виолончель)	Eril (violoncello)	Nötr (das Cello)
Viyola	Dişil (%60)	Dişil (la viole)	Eril (альт)	Dişil (viola)	Dişil (die bratsche)
Org	Eril (%66)	Eril (le orgue)	Eril (орг`ан)	Eril (órgano)	Dişil (die Orgel)

Giyim Kategorisi	Türkçe	Fransızca	Rusça	İspanyolca	Almanca
Gömlek	Eril (%88)	Dişil (la chemise)	Dişil (рубашка, сорочка)	Dişil (camisa)	Nötr (das Oberhemd, das Hemd), Eril (der Kittel, der Strumpf)
Şapka	Eril (%63)	Eril (chapeau, le bonnet)	Dişil (шапк, шляпа, шляпк)	Dişil (sombbrero)	Eril (der Hut)
Pantolon	Eril (%80)	Eril (le pantolon, le froc)	брюки, панталоны	Eril (pantalones)	Dişil (die hose)
Eldiven	Dişil (%59)	Eril (le gant)	Dişil (перчатка)	Eril (guante)	Eril (der handschuh)

			варежка)		
Kaban	Eril (%51)	Eril (le caban)	ПАЛЬ, МУНДИР	Eril (gabán)	kleiner Mantel
Ceket	Eril (%82)	Dişil (la jaquetta)	Eril (пиджак, жакет), Dişil (тужурка)	Dişil (chaqueta)	Dişil (die Jacke)
Terlik	Dişil (%61)	Dişil (la pantoufle)	Dişil (тапочка), Eril (тапок)	Dişil (pantuf-la)	Eril (der Hausschuh, der Pantoffel)
Etek	Dişil (%98)	Eril (le pied), Dişil (la jupe)	Eril (подол), Dişil (пола, подошва, юбка), Nötr (подножие, н ебо)	Dişil (fal-da)	Eril (der Schoß)
Süveter	Eril (%64)	Eril (le sweater)	Dişil (фудайка)	Eril (suéte, jersé)	Eril (der Sweater)
Pijama	Nötr (%51)	Eril (le pyjama)	Dişil (пижама)	Dişil (pijama)	Eril (der Schlafanzug)
Çizme	Dişil (%78)	Dişil (la botte)	Eril (чертеж, сапог , Dişil (метка), Nötr (черчение, построение, начертание, вычеркивани е)	Dişil (bota)	Eril (der Stiefel)
Çorap	Nötr (%55)	Eril (le bas)	Eril (носок)	Dişil (cal-ceta)	Dişil (die Strumpf, die Socke)
Kazak	Nötr (%58)	Eril (le pull-over), Dişil (la casaque)	Eril (казак)	Eril (suéter, jersey)	Eril (der Pullover, der Pulli)

Bitkiler Kategorisi	Türkçe	Fransızca	Rusça	İspanyolca	Almanca
Çam	Eril (%65)	Eril (le pin)	Nötr (стекло, окно), Eril (кубок), Dişil (чаша)	Eril (vidrio, cristal)	gläsern, Nötr (das Glas), Dişil (die Glasscheibe, die Fensterscheibe)
Meşe	Eril (%53)	Eril (le chêne)	Eril (дуб)	Eril (roble)	Dişil (die Eiche)
Kavak	Eril (%64)	Eril (le peuplier)	Eril (тополь)	Eril (álamo)	Dişil (die Pappel)

TÜBAR-XXXVIII / 2015-Güz / Türkçede Cinsiyet Görünümleri...

Çiçek	Dişil (%96)	Dişil (la fleur)	Eril (цветок, цвет), Dişil (оспа)	Dişil (flor)	Dişil (die Blume, die Blüte)
Yasemin	Dişil (%98)	Eril (le jasmin)	Eril (жасмин)	Eril (jazmín)	Eril (der Jasmin), Nötr (das Bittersüß)
Papatya	Dişil (%94)	Eril (anthémis)Dişil (la marguerite, la camomille)	Dişil (ромашка)	Dişil (margarita)	Dişil (die Kamille)
Nergis	Dişil (%91)	Eril (le narcisse, le souci)	Eril (нарцисс)	Eril (narciso)	Dişil (die Ringelblume)
Menekşe	Dişil (%88)	Dişil (la violette)	Dişil (фиалка)	Dişil (violeta)	Nötr (das Velichen)
Sebze	Nötr (%64)	Eril (le legume)	Dişil (зелень), Eril (овощ)	Dişil (legumbre)	Nötr (das Gemüse)
Kabak	Eril (%57)	Eril (le potiron), Dişil (la courge)	Eril (кабачок, лопух), Dişil (тыква)	Eril (calabacin), Dişil (calabaza)	Eril (der Kürbis)
Patlıcan	Eril (%55)	Dişil (la aubergine)	Eril (баклажан)	Dişil (berenjena)	Dişil (die Aubergine, die Eierfrucht)
Meyve	Dişil (%51)	Eril (le fruit)	Eril (фрукт)	Dişil (fruta), Eril (fruto)	Dişil (die Frucht), Nötr (das Obst)
Elma	Dişil (%51)	Dişil (la pomme)	Nötr (яблоко)	Dişil (manzana)	Eril (der Apfel)
Kiraz	Dişil (%96)	Dişil (la cerise)	Dişil (черешня)	Dişil (cereza)	Dişil (die Kirsche)

Mimari Yapılar Kategorisi	Türkçe	Fransızca	Rusça	İspanyolca	Almanca
Saray	Eril (%51)	Dişil (le serail, le palais)	Eril (дворе, з амок)	Eril (palacio)	Nötr (das Schloss)
Villa	Dişil (%57)	Dişil (la villa)	Dişil (вилла)	Dişil (kasaba)	Dişil (die villa)
Gökdelen	Eril (%52)	Eril (le gratteciel)	Eril (небоскреб)	Eril (rascacielos)	Eril (der Wolkenkratzer)
Han	Eril (%70)	Eril (le kan), Dişil (auberge)	Eril (хан, караван-сарай, дом)	Dişil (fonda)	Eril (der Herrscher, der Khan), Nötr (das Gasthaus), Dişil (die Herberge)
Okul	Nötr (%74)	Dişil (la école)	Dişil (школа, студия), Nötr (училище)	Dişil (escuela)	Dişil (die Schule)
Adliye	Eril (%58)	Dişil (la justice)	Dişil (прокуратура, юстиция)	Dişil (administración justicia)	Dişil (die Justiz), Nötr (das Justizgebäude)

Meslekler Kategorisi	Türkçe	Fransızca	Rusça	İspanyolca	Almanca
Aşçı	Eril (%58)	Eril (le cuisinier, le traiteur), Dişil (la cuisinière)	Eril (повар, кок, кашевар)	Eril (cocinero), Dişil (cocinera)	Eril (der Koch), Dişil (die Köchin)
Garson	Eril (%94)	Eril (le garçon, le serveur), Dişil (la serveuse)	Eril (официант, кельне, подаватель)	Eril (camarero), Dişil (la camarera)	Eril (der Kellner, der Ober)
Marangoz	Eril (%98)	Eril (le menuisier)	Eril (столяр)	Eril (carpintero)	Eril (der Schreiner, der Tischler)
Psikolog	Dişil (%63)	Eril/ dişil: psychologue [la][le]	Eril (психолог)	Eril (psicólogo), Dişil (psicóloga)	Eril (der Psychologe)
Veteriner	Eril (%62)	Eril/ dişil: vétérinaire [le][la]	Eril (ветеринар)	Eril (veterinario), Dişil (veterinaria)	Eril (der Tierarzt), Dişil (die Tierärztin)
Şoför	Eril (%96)	Eril (le chauffeur)	Eril (шофер, водитель)	Eril (chófer)	Eril (der Fahrer, der Chauffeur)
Futbolcu	Eril (%99)	Eril (le footballeur), Dişil (la footballeuse)	Eril (футболист)	Eril (futbolista)	Eril (der Fussballspieler)
Kasap	Eril (%98)	Eril (le boucher)	Eril (мясник, палач, лен, бронх)	Eril (carnicero)	Eril (der Metzger, der Schlachter)
Emlakçı	Eril (%77)	Eril/ dişil: agent-immobilier [le][la]	Без перевода	Eril (agente inmobiliario)	Eril (Immobilienmakler), Dişil (Immobilienmaklerin)
Pilot	Eril (%92)	Eril (le aviateur), Dişil (aviatrice)	Eril (летчик, пилот, авиатор)	Eril (piloto)	Eril (der Flugzeugführer)
Hemşire	Dişil (%98)	Eril (le infirmier), Dişil (la infirmière)	Dişil (медсестра)	Dişil (enfermera)	Dişil (die Krankenschwester, die Schwester)
Sekreter	Dişil (%95)	Eril/ Dişil (secrétaire [le][la])	Dişil (медсестра)	Eril (secretario), Dişil (secretaria)	Eril (der Sekretär)
Muhasebeci	Eril (%63)	Eril/ Dişil (comptable [le][la], économe [le][la])	Eril (бухгалтер, счетовод)	Eril (contador), Dişil (contadora)	Eril (der Buchführer, der Buchhalter)
Çiftçi	Eril (%93)	Eril/ Dişil (agriculteur [le], cultivateur/trice [le][la], fermier/ière [le][la], laboureur [le])	Eril (пахарь, земледельц)	Eril (cultivador), Dişil (cultivadora)	Eril (der Bauer)
Mühendis	Eril (%75)	Eril (le ingénieur)	Eril (инженер)	Eril (ingeniero), Dişil (ingeniera)	Eril (der Ingenieur)
Kuyumcu	Eril (%88)	Eril (le bijoutier, le joaillier, le orfèvre), Dişil	Eril (ювелир)	Dişil (joyeria), Eril (joyero)	Eril (der Goldschmied, der Juwelier)

TÜBAR-XXXVIII / 2015-Güz / Türkçede Cinsiyet Görünümleri...

		(la bijoutière, la joaillière)			
Kaptan	Eril (%95)	Eril (le capitaine)	Eril (капитан)	Eril (capitán)	Eril (der Kapitán, der Mannschaftsführer)
Cerrah	Eril (%65)	Eril (le opérateur, le chirurgien), Dişil (la opératrice)	Eril (хирург)	Eril (cirujano)	Chirurg, Eril (der Operateur)

Meteorolojik Olaylar Kategorisi	Türkçe	Fransızca	Rusça	İspanyolca	Almanca
Yağmur	Dişil (%84)	Dişil (la pluie)	Eril (дождь, ливень)	Dişil (lluvia, agua)	Eril (Regen)
Meltem	Dişil (%88)	brise de terre, vent étésien	Eril (ветерок, бриз)	Dişil (brisa)	Dişil (Brisen)
Tipi	Eril (%65)	Eril (le blizzard)	Dişil (вьюга, пурга, метель, метелица), Eril (буран)	Dişil (ventisca)	Eril (Schneegestöber)
Fırtına	Eril (%79)	Dişil (la tempête, la tourmente), Eril (le orage)	Eril (буран, шторм), Dişil (метель, вьюга, буря, гроза), Nötr (смятение)	Dişil (la tourmente)	Eril (der Gewittersturm), Nötr (das Sturmtief, das Unwetter)
Lodos	Eril (%66)	vend du sud-ouest	Eril (зюйд, зюйд-вест, юг)	Eril (vendaval)	Eril (der Südwestwind)

Hayvanlar Kategorisi	Türkçe	Fransızca	Rusça	İspanyolca	Almanca
Kuş	Dişil (%80)	Eril (leoiseau)	Dişil (птица)	Dişil (ave), Eril (pájaro)	Eril (der Vogel)
Deve	Eril (%80)	Eril (le chameau)	Eril (верблюд)	Eril (camello)	Nötr (Kamel)
At	Eril (%73)	Eril (le cheval)	Eril (лошадь), Dişil (конь)	Eril (caballo)	Nötr (Ross, Gaul, Pferd)
Kedi	Dişil (%76)	Eril (le chat)	Dişil (кошка)	el gato/ la gata	Dişil (die Miese)
Köpek	Eril (%73)	Eril (le chien)	Dişil (собака), Eril (пес)	Eril (perro) Dişil (perra)	Eril (Hund)
Tavşan	Dişil (%78)	Eril (le lapin)	Eril (заяц, длинноухий, резчик по дереву)	Eril (conejo) dişil (coneja)	Nötr (das Kaninchen), Eril (der Hase)
Kelebek	Dişil (%92)	Eril (le papillon)	Dişil (бабочка), Eril (мотылек, дроссель)	Dişil (mariposa)	Eril (der Falter, der Schmetterling)
Yılan	Eril (%55)	Eril (le serpent)	Dişil (змея, гадюка)	Dişil (culebra, serpiente)	Dişil (die Schlange)
Ceylan	Dişil (%94)	Dişil (la gazelle)	Dişil (газель)	Dişil (gacela)	Dişil (die Gazelle)

Kurt	Eril (%88)	Eril (le loup)	Eril (волк, червь, червяк, глист)	Eril (gusano, lobo)	Eril (der Wolf, der Wurm)
Timsah	Eril (%78)	Eril (le crocodile)	Eril (крокодил)	Eril (concodrilo)	Nötr (das Krokodil, Krokodile)

İnsan Bedeni Kategorisi	Türkçe	Fransızca	Rusça	İspanyolca	Almanca
Göz	Dişil (%75)	Eril (le il (yeux), Dişil (la sandýkdo-lar, case)	Eril (глаз, вид, сглаз, пролет), Nötr (око, зрение, ушко), Dişil (ячейка, ячея)	Eril (ojo)	Nötr (das Auge)
Bacak	Dişil (%60)	Dişil (la jambe, la guibole), Eril (le valet)	Eril (валет), Dişil (голень, нога, ножка)	Dişil (pierna, pata)	Dişil (die Nahe), Bein, Bube
Saç	Dişil (%85)	Eril (le cheveu)	Dişil (прическа, жесьть)	Eril (pe-lo, cabelle)	Nötr (das Haar)
Kaş	Dişil (%67)	Eril (le sourcil)	Dişil (мышца), Eril (мускул)	Eril (músculo)	Dişil (die Augenbraue)

Spor Dalları Kategorisi	Türkçe	Fransızca	Rusça	İspanyolca	Almanca
Tenis	Dişil (%63)	Eril (le tennis)	Eril (теннис)	Eril (tenis)	Nötr (das Tennis)
Dağcılık	Eril (%91)	Eril (le alpinisme)	Eril (альпинизм), Nötr(скалолазание)	Eril (alpinismo)	Nötr (das Bergsteigen)
Voleybol	Dişil (%87)	Eril (le volleyball)	Eril (волейбол)	Eril (volibol)	Eril (Volleyball)
Güreş	Eril (%98)	Dişil (la lutte)	Dişil (борьба), Nötr (единоборство)	Dişil (lucha)	Eril (der Ringkampf)
Futbol	Eril (%94)	Eril (le football)	Eril (футбол)	Eril (male)	Eril (der Fußball)
Jimnastik	Dişil (%80)	Dişil (la gymnastique)	Dişil (гимнастика)	Dişil (gimnasia)	Nötr (das Turnen)
Basketbol	Eril (%81)	Eril (le basketball)	Eril (баскетбол)	Eril (baloncesto)	Eril (der Basketball)
Golf	Eril (%73)	Eril (le golf)	Eril (гольф)	Eril (golf)	Nötr (das Golf)
Koşu	Nötr (%57)	Dişil (la course)	Eril (бег, заезд, забег)	Dişil (carrera)	Nötr (das Jogging), Anlauf, Läufe
Taşıtlar Kategorisi	Türkçe	Fransızca	Rusça	İspanyolca	Almanca
Araba	Eril (%78)	Eril (le char), Dişil (la automobile)	Dişil (автомашина, карета, машин, арба), Eril	Eril (coche, auto, carro)	Nötr (das Auto), Eril (der Wagen)

			(автомобиль)		
Otobüs	Eril (%73)	Eril (le auto-bus)	Eril (автобус)	Eril (autobús)	Eril (Bus)
Kamyon	Eril (%97)	Eril (le camion)	Eril (грузовик), Dişil (шлюха)	Eril (camión)	Eril (der Lastwagen),
Helikopter	Eril (%62)	Eril (le hélicoptere)	Eril (геликоптер, вертолет)	Eril (helicóptero)	Eril (Hubschrauber)
Uçak	Eril (%53)	Eril (le avion)	Eril (самолет, аэроплан)	Eril (avión)	Nötr (das Flugzeug)
Tren	Eril (%54)	Eril (le train)	Nötr (поезд)	Eril (tren)	Eril (der Zug)

Araç- Gereç Kategorisi	Türkçe	Fransızca	Rusça	İspanyolca	Almanca
Makas	Dişil (%53)	Eril- çoğul (ciseaux)	Dişil (стрелка,распорка, клешня), Nötr (сцепление), Eril (компостер)	Dişil (tijeras)	Dişil (die Schere)
Silgi	Nötr (%59)	Dişil (la gomme), Eril (le frottoir)	Dişil (тряпка,резинка), Eril (стеклоочиститель)	goma de borrar	Eril (der Radiergummi, der Gummi)
Çatal	Dişil (%51)	Dişil (la fourchette)	Dişil (развилка, рогулька, вилка), Eril (рог)	Eril (tenedor)	Gabel
Telefon	Nötr (57)	Eril (le téléphone, le appareil)	Eril (телефон), Dişil (телефонограмма)	Eril (teléfono)	Nötr (das Telefon), Eril (der Anruf, der Apparat), Dişil (die Telefonie)
Çivi	Eril (%84)	Eril (le clou), Dişil (la pointe)	Eril (гвоздь, клин, штифт)	Eril (clavo)	Eril (der Nagel)
Masa	Nötr (%60)	Dişil (la table)	Eril (стол, отел)	Dişil (mesa), Eril (bufete)	Eril (der Tisch), Dişil (die tafel)
Matkap	Eril (%92)	Eril (le po-inçon), Dişil (la chignole)	Nötr (сверло), Dişil (дрель), Eril (коловорот)	Eril (taladro), Dişil (barrena, perforadora)	Eril (der bohrer)
Tabak	Dişil (%60)	Dişil (la assiette), Eril (le corroyeur)	Dişil (тарелка, порция),Nötr (блюдо), Eril (дубильщик)	Eril (plato, plattillo)	Eril (der Gerber), Dişil (die schale)
Gözlük	Nötr (%67)	Dişil- çoğul (lunettes)	Dişil (очки)	Dişil çoğul (gafas),	Dişil (die Brille)
Rende	Dişil (%71)	Eril (le rabot)	Eril (рубанок, струг), Dişil (терка)	Eril (cepillo, rallador)	Dişil (die Reibe), Hobel
Çekiç	Eril (%89)	Eril (le marteau)	Eril (молот, молоток, молоточек)	Eril (martillo)	Eril (der Hammer)
Dolap	Nötr (%53)	Dişil (la placart), Eril (le att-	Eril (шкаф, турникет, футляр прилавок), Dişil	Eril (armario), Dişil (artimaña)	Dişil (die Intrige, die Schrank)

		rape)	(тумбочка, карусель, махинация)		
Kapı	Eril (%56)	Dişil (la porte)	Dişil (дверь, калитка), Eril (въезд, подъезд)	Dişil (puerta)	Eril (der Tür)
Süpürge	Dişil (%80)	Eril (le balai)	Dişil (метла, швабра), Eril (веник)	Dişil (escoba)	Eril (der Besen)

Ülkeler Kategorisi	Türkçe	Fransızca	Rusça	İspanyolca	Almanca
Rusya	Dişil (%62)	Dişil (la Russie)	Dişil (Россия)	Dişil (Rusia)	Nötr (Russland)
Türkiye	Eril (%53)	Dişil (die Turquie)	Dişil (Турция)	Dişil (Turquía)	Dişil (die Türkei)
Belçika	Dişil (%58)	Dişil (la Belgique)	Dişil (Бельгия)	Dişil (Bélgica)	Nötr (das Belgien)

Edebî türler Kategorisi	Türkçe	Fransızca	Rusça	İspanyolca	Almanca
Şiir	Dişil (%60)	Dişil (la poesie), Eril (le poeme)	Dişil (поэзия, песнь), Nötr (стихотворение)	Eril (poema)	Nötr (das Gedicht)
Makale	Eril (%69)	Eril (le article, le courrier)	Dişil (статья, речь)	Eril (artículo)	Eril (der Artikel)
Fıkra	Eril (%66)	Dişil (la anecdote)	Eril (рассказ, анекдот), Dişil (басня, хроника), Nötr (положение)	Eril (chiste, chascarrillo)	Dişil (die Anekdote)
Destan	Eril (%77)	Dişil (la épopée)	Dişil (былина, поэма)	Dişil (épica)	Nötr (das Epos)

Renkler Kategorisi	Türkçe	Fransızca	Rusça	İspanyolca	Almanca
Mavi	Eril (%65)	Eril (le bleu)	синий, голубой	Eril (azul)	Nötr (das Blau)
Kırmızı	Dişil (%69)	Eril (le rouge)	красный	Eril (rojo, colorado)	Nötr (das rot)
Pembe	Dişil (%81)	Eril (le rose)	розовый, румяный	Eril (rosa)	Nötr (das rosa)
Mor	Dişil (%65)	Eril (le violet)	фиолетовый	Eril morado, púrpuro	Nötr (das violett, das lila)
Siyah	Eril (%62)	Eril (le noir)	черный	Eril (negro)	Nötr (das schwarz)
Beyaz	Nötr (%59)	Eril (le blanc), Dişil (la blanche)	Eril (чистовик, белок)	Eril (blanco)	Nötr (das weiss)
Lacivert	Eril (%64)	Eril (le bleu marine)	лазоревый, ультрамариновый	Eril (azul marino)	Dişil (die (Kriegs)marine)

TÜBAR-XXXVIII / 2015-Güz / Türkçede Cinsiyet Görünümleri...

Turuncu	Dişil (%51)	Eril (le orange)	оранжевый	Eril (naranja)	Nötr (das kress)
---------	-------------	------------------	-----------	----------------	------------------

Elementler Kategorisi	Türkçe	Fransızca	Rusça	İspanyolca	Almanca
Demir	Eril (%84)	Eril (le fer)	Eril (якорь), Nötr (железо)	Eril (hierro)	Nötr (das eisen)
Kurşun	Eril (%66)	Eril (le plomb), Dişil (la balle)	Eril (свинец), Dişil (пуля, пломба)	Eril (plomo), Di- şil (bala)	Nötr (das blei, das geschos), Dişil (die mine)
Altın	Dişil (%80)	Eril (le or)	Nötr (золото)	Eril (oro)	Nötr (das gold)
Gümüş	Dişil (%74)	Eril (le argent)	Nötr (серебро)	Dişil (plata)	Nötr (das silber)
Kükürt	Nötr (%61)	Eril (le soufre)	Dişil (сера)	Eril (azufre)	Eril (der schwefel), Nötr (das sulfur)
Oksijen	Nötr (%62)	Eril (le oxygène)	Eril (кислород)	Eril (oxígeno)	Nötr (das oxy- genium), Eril (sauerstoff)
Çinko	Nötr (%57)	Eril (le zinc)	Eril (цинк)	Eril (zinc, cinc)	Nötr (das zink)
Cıva	Nötr (%68)	Eril (le mercure)	Dişil (ртуть)	Eril (azogue, mercurio)	Eril (der hyd- rargyrum), Nötr (das quecksilber)

Müzik Tür-leri Kategorisi	Türkçe	Fransızca	Rusça	İspanyolca	Almanca
Rock	Eril (%64)	Eril (le rak)	rok	Eril (rock)	Dişil (rock)
Halk müziği	Nötr (%51)	Dişil (la musique folk- lorique)	Без перевода	música folklórica	Dişil (die volksmusik)
Arabesk	Eril (%77)	Dişil (la arabesque)	Dişil (арабеска)	arabesco	Dişil (die ara- beske)

Hastalıklar Kategorisi	Türkçe	Fransızca	Rusça	İspanyolca	Almanca
Kızamık	Nötr (%69)	Dişil (la rougeole)	Dişil (корь)	Eril (sarampión)	Dişil (die ma- sern ç)
Kanser	Nötr (%55)	Eril (le cancer)	Eril (рак)	Eril (cáncer)	Eril (der krebs), Nötr (das karzi- nom)
Grip	Nötr (%55)	Dişil (la grippe, la influenza)	Eril (грипп), Dişil (инфлюэ нца)	Dişil (gripe)	Dişil (die influ- enza, die grippe)
Verem	Nötr (%55)	Dişil (la tuberculose)	Eril (туберку лез, нарыв), Dişil (чахотка, опухоль)	Dişil (tuberculosis)	Dişil (die Schwindsucht, die Tuberkulose)

)		
Lösemi	Nötr (%74)	Dişil (la leucémie)	Dişil (лейкемия), Nötr (белокровие)	Dişil (leucemia)	Dişil (die leukämie)
Astım	Nötr (%55)	Eril (le asthme)	Dişil (астма)	Dişil (asma)	Nötr (das asthma)

Doğa Kategorisi	Türkçe	Fransızca	Rusça	İspanyolca	Almanca
Dağ	Eril (%78)	Eril (le mont, le cautère)	Dişil (гора, отметина), Nötr (клеймо, тавро)	Eril (monte), Dişil (montaña)	Eril (der berg), Nötr (das brandmal)
Kaya	Eril (%92)	Eril (le roc, le rocher)	Dişil (скала, порода), Eril (утес)	Dişil (roca, peña, piedra)	Eril (der fels, der felsen)
Deniz	Dişil (%77)	Dişil (la mer)	Nötr (море), Eril (шторм), Dişil (масса)	Eril (mar)	Nötr (das meer), Dişil (die see)
Su	Dişil (%79)	Dişil (la eau)	Dişil (вода, влага, эссенция), Eril (сок, водоем, источник)	agua	Dişil (die Brühe), Eril (der Gänsewein), Nötr (das wasser)
Nehir	Dişil (%74)	Eril (le fleuve), Dişil (la rivière)	Dişil (река)	Eril (río)	Eril (der fluss, der strom)
Ada	Dişil (%70)	Dişil (la île)	Eril (остров)	Dişil (isla)	Dişil (die insel)
Güneş	Dişil (%60)	Eril (le soleil)	Nötr (солнце)	Eril (sol)	Dişil (die sonne)
Doğa	Dişil (%62)	Dişil (la nature)	Dişil (природа, натура), Nötr (естество)	Dişil (naturaleza), Eril (natural)	Dişil (die natur, die wesensart), Nötr (das grüne, das wesen)

Şekiller- Cisimler Kategorisi	Türkçe	Fransızca	Rusça	İspanyolca	Almanca
Kare	Eril (%53)	Eril (le carré)	Eril (квадрат, четырехугольник, кадр), Dişil (клетка) (квadratura)	Eril (cuadro)	Nötr (das geviert, das karo, das karree),